EUROOPA KOHTU OTSUS (kolmas koda)

19. juuni 2008 *

Kohtuasjas C-219/07,

mille ese on EÜ artikli 234 alusel Raad van State (Belgia) 16. aprilli 2007. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 27. aprillil 2007, menetluses

Nationale Raad van Dierenkwekers en Liefhebbers VZW,

Andibel VZW

versus

Belgia riik,

EUROOPA KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: koja esimees A. Rosas, kohtunikud J. N. Cunha Rodrigues (ettekandja), J. Klučka, P. Lindh ja A. Arabadjiev,

* Kohtumenetluse keel: hollandi.

kohtujurist: V. Trstenjak,
kohtusekretär: vanemametnik M. Ferreira,

arvestades kirjalikus menetluses ja 16. aprilli 2008. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

– Nationale Raad van Dierenkwekers en Liefhebbers VZW, esindaja: *advocaat* R. Portocarero,

– Andibel VZW, esindaja: *advocaat* P. Calus,

– Belgia valitsus, esindaja: L. Van den Broeck, keda abistas *advocaat* J.-F. De Bock,

– Madalmaade valitsus, esindajad: C. Wissels ja M. de Mol ning Y. de Vries,

– Rootsi valitsus, esindajad: A. Kruse ning A. Falk ja S. Johannesson,

– Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: B. Stromsky ja M. van Beek,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab EÜ artikli 30 ja nõukogu 9. detsembri 1996. aasta määruse (EÜ) nr 338/97 looduslike looma- ja taimeliikide kaitse kohta nendega kauplemise reguleerimise teel (EÜT L 61, lk 1; ELT eriväljaanne 15/03, lk 136) tõlgendamist.

2 See taotlus esitati kahe tühistamishagi läbivaatamisel, mille esitasid Raad van Statele (Conseil d'État, kõrgeim halduskohus) vastavalt Nationale Raad van Dierenkwekers en Liefhebbers VZW (MTÜ Loomapidajate ja Loomasõprade Üleriigiline Ühendus) ja Andibel VZW, mis on mittetulundusühing, kuhu on koondunud lindude ja lemmikloomade ning nende jaoks vajalike tarvete müügiga tegelevad kauplejad, 7. detsembri 2001. aasta kuningliku dekreedi peale, millega kinnitati nende loomade loetelu, keda on lubatud pidada (*Moniteur belge*, 14.2.2002, lk 5479; edaspidi „kuninglik dekreet").

Õiguslik raamistik

Ühenduse õigus

3 Määruse nr 338/97 põhjenduse 3 kohaselt:

„[K]äesoleva määruse sätted ei piira rangemaid meetmeid, mida võidakse liikmesriikides asutamislepingut järgides kasutusele võtta või mille kohaldamist jätkata, eriti käesoleva määrusega hõlmatud liikidest isendite valduses hoidmise suhtes."

4 Määruse nr 338/97 artiklis 1 on sätestatud:

„Selle määruse eesmärk on kaitsta looduslikke looma- ja taimeliike ning tagada nende säilimine sel teel, et reguleeritakse nendega kauplemist vastavalt järgmistele artiklitele.

Käesolevat määrust kohaldatakse, järgides artiklis 2 nimetatud konventsiooni eesmärke, põhimõtteid ja sätteid."

5 Nimetatud määruse artiklis 2 on toodud järgmised mõisted:

„[…]

b) *konventsioon* – ohustatud looduslike looma- ja taimeliikidega rahvusvahelise kauplemise konventsioon (CITES);

[…]

s) *liik* – liik, alamliik või selle populatsioon;

t) *isend* – iga lisades A–D loetletud liigist elus või surnud loom või taim, selle mis tahes osa või sellest saadu, ükskõik kas see sisaldub teistes kaupades või mitte, samuti kõik kaubad, mille puhul saatedokumendist, pakendilt, märgistuselt, sildilt või muude asjaolude põhjal ilmneb, et nad on nendest liikidest loomad või taimed või sisaldavad nende osi või neist saadut, välja arvatud siis, kui osad või neist saadu on käesoleva määruse või kõnealust liiki nimetava lisa sätete alla kuulumisest konkreetselt vabastatud sellekohase märkusega vastavas lisas.

Isendit peetakse lisades A–D loetletud liiki kuuluvaks isendiks, kui selle looma või taime, selle osa või sellest saadu „vanematest" vähemalt üks kuulub mõnda loetletud liiki. Juhtudel, kui sellise looma või taime „vanemad" kuuluvad erinevates lisades loetletud liikidesse või sellistesse liikidesse, millest ainult üks on loetelus, kohaldatakse rangemate kitsendustega lisa sätteid. Kui tegemist on

hübriidtaimede isenditega, mille üks „vanematest" kuulub lisas A loetletud liiki, kohaldatakse rangemate kitsendustega lisa sätteid siiski ainult juhul, kui lisas on selle liigi juures vastav märge;

u) *kauplemine* – käesoleva määruse sätetega hõlmatud isendite sissetoomine ühendusse, sealhulgas sissetoomine merelt, ning eksport ja reeksport ühendusest, samuti isendi ühendusesisene – sealhulgas ka liikmesriigisisene – kasutamine, edasitoimetamine ja valduse üleandmine;

[…]"

6 Vastavalt sama määruse artiklile 3:

„1. Lisa A sisaldab:

a) konventsiooni I lisas loetletud liike, mille suhtes liikmesriigid ei ole esitanud reservatsioone;

b) kõiki liike,

i) mis on või võivad olla nõutud nii ühenduses kasutamiseks kui ka rahvusvahelises kaubanduses ja mis on väljasuremisohus või nii haruldased, et igasugune kauplemine ohustaks liigi säilimist,

või

ii) mis kuuluvad perekonda, millest suurem osa liike, või liiki, millest suurem osa alaliike on loetletud lisas A kooskõlas punktis a või punkti b alapunktis i toodud kriteeriumidega ning mille loetlemine lisas on oluline nende taksonite tõhusaks kaitseks.

2. Lisa B sisaldab:

a) konventsiooni II lisas loetletud liike, välja arvatud need, mis on loetletud lisas A, mille suhtes liikmesriigid ei ole esitanud reservatsioone;

b) konventsiooni I lisas loetletud liike, mille suhtes on esitatud reservatsioone;

c) kõiki muid liike, mis pole loetletud konventsiooni I või II lisas ja

i) mis on rahvusvahelise kauplemise objektiks sellisel hulgal, mis võib ohustada

– selle säilimist või selle populatsioonide säilimist teatavates riikides

või

– kogu populatsiooni säilimist tasemel, mis on kooskõlas liigi osaga ökosüsteemides, kus ta esineb

või

ii) mille nimetamine lisas on oluline nende sarnase välimuse tõttu lisas A või lisas B loetletud liikidega, selleks et tagada kontrolli tõhusus nendest liikidest isenditega kauplemise üle;

d) liigid, mille suhtes on kindlaks tehtud, et elusisendite toomine ühenduse looduskeskkonda kujutaks endast ökoloogilist ohtu ühenduse pärismaistele looduslikele looma- ja taimeliikidele.

3. Lisa C sisaldab:

a) konventsiooni III lisas loetletud liike, välja arvatud need, mis on loetletud lisades A ja B, mille suhtes liikmesriigid ei ole esitanud reservatsioone;

b) konventsiooni II lisas loetletud liike, mille suhtes on esitatud reservatsioone.

4. Lisa D sisaldab:

a) lisades A–C loetlemata liike, mida imporditakse ühendusse koguses, mis õigustab nende seiret;

b) konventsiooni III lisas loetletud liike, mille suhtes on esitatud reservatsioone.

5. Kui käesoleva määrusega hõlmatud liigi kaitsestaatus õigustab nende lisamist ühte konventsiooni lisadest, aitab liikmesriik kaasa vajalike muudatuste tegemisele."

7 Sama määruse artiklis 8 on sätestatud:

„1. Lisas A loetletud liikidest isendite ostmine, ostupakkumine, kommertseesmärkidel omandamine, kommertseesmärkidel üldsusele näitamine, kasutamine tulu saamiseks ning müük, müügiks hoidmine, müügiks pakkumine või müügiks transportimine on keelatud.

2. Liikmesriigid võivad keelata lisas A loetletud liikidest isendite, eriti elusloomade pidamise.

[…]

5. Lõikes 1 nimetatud keeldusid kohaldatakse ka lisas B loetletud liikide suhtes, välja arvatud juhtudel, kui asjaomase liikmesriigi pädevale asutusele usutavalt tõendatakse, et sellised isendid on omandatud ja, kui nad on pärit väljastpoolt ühendust, siia sisse toodud kooskõlas loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitset käsitlevate kehtivate õigusaktidega.

6. Liikmesriikide pädevad asutused võivad omal äranägemisel müüa iga lisades B–D loetletud liikidest isendi, mille nad on konfiskeerinud käesoleva määruse alusel, tingimusel et seda ei tagastata otse sellele füüsilisele või juriidilisele isikule, kellelt see on konfiskeeritud või kes oli rikkumises osaline. Selliseid isendeid kui seaduslikult omandatuid võib kasutada igasugusel eesmärgil."

Siseriiklik õigus

8 14. augusti 1986. aasta loomade kaitse ja heaolu seaduse (*Moniteur belge*, 3.12.1986, lk 16382; edaspidi „loomade heaolu seadus") artikkel 3a, mis lisati 4. mai 1995. aasta seaduse (*Moniteur belge*, 28.7.1995, lk 20360) artikliga 3, on sõnastatud järgmiselt:

„1. Selliste loomade pidamine, kes ei kuulu kuninga kehtestatud loetelus toodud liikidesse või rühmadesse, on keelatud. See loetelu ei piira ohustatud loomade kaitset puudutavate õigusaktide kohaldamist.

2. Loomi, kes kuuluvad teistesse liikidesse või rühmadesse kui need, mille kuningas on määranud, võib erandina lõikes 1 sätestatust pidada:

1) loomaaedades;

2) laboratooriumides;

3) a) üksikisik, tingimusel et ta on võimeline tõendama, et pidas neid loomi enne artiklis 3a viidatud dekreedi jõustumist. Vastavaid tõendeid ei pea esitama nende loomade järeltulijate kohta, kui nad on esimese omaniku juures;

b) üksikisik, kes on saanud loa, mille on artikli 5 lõike 2 teises lõigus sätestatud eksperdikomitee arvamuse alusel välja andnud minister, kelle pädevusse kuulub põllumajandus.

Kuningas kehtestab punktide a ja b kohaldamise korra. Ta võib ka kehtestada asjaomaste loomade pidamise ja identifitseerimise erinõuded;

4) veterinaararst, kui ta peab kolmandate isikute poolt tema hoolde usaldatud loomi ajutiselt veterinaarravi eesmärgil;

5) loomade varjupaik, kui tegemist on kinnipüütud, hüljatud või leitud loomadega, kelle omanikku ei ole olnud võimalik kindlaks teha;

6) loomakauplustes, kui nad peavad looma lühikest aega ja kui nad on eelnevalt sõlminud kirjaliku lepingu punktides 1, 2, punkti 3 alapunktis b või punktis 7 viidatud füüsilise või juriidilise isikuga;

7) tsirkuses või rändnäitusel.

3. Ilma et see mõjutaks lõikes 2 sätestatud erandite kohaldamist, võib kuningas keelata mõnel lõikes 2 loetletud füüsilisel või juriidilisel isikul pidada loomi, kes kuuluvad teistesse kuninga määratud liikidesse või rühmadesse."

9 Viidatud kuningliku dekreedi artikli 1 kohaselt jõustus loomade heaolu seaduse artikkel 3a imetajate suhtes 1. juunil 2002; selle kuningliku dekreedi artiklis 2 on toodud nende imetajate loetelu, keda on lubatud pidada, ning artiklites 3–5 on sätestatud kõnealuse seaduse artikli 3a lõike 2 punkti 3 teises lõigus viidatud rakenduskord. Nimetatud kuninglikku dekreeti muudeti 22. augusti 2002. aasta kuningliku dekreediga (*Moniteur belge*, 25.9.2002, lk 43346), millega kehtestati maks üksikisiku iga taotluse eest saada luba pidada imetajaid, keda ei ole nende liikide loetelus, mille isendeid on lubatud pidada (artikkel 1), ja pikendas seda loetelu 46 liigini (artikkel 2).

Põhikohtuasjad ja eelotsuse küsimused

10 Nationale Raad van Dierenkwekers en Liefhebbers VZW ja Andibel VZW väidavad eelotsusetaotluse esitanud kohtus, et kuninglikust dekreedist koosmõjus loomade heaolu seadusega tuleneb täielik keeld importida teisest liikmesriigist imetajaid, neid

pidada ja nendega kaubelda, mis on liikidest, kes puuduvad kuninglikule dekreedile lisatud nn positiivses loetelus, kuigi selline keeld on vastuolus määrusega nr 338/97 ning asutamislepinguga, täpsemalt EÜ artikliga 30.

11 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et kuningliku dekreedi tõttu ei või Belgias peale loomade heaolu seaduse artikli 3a lõikes 2 loetletud juhtude pidada ühtegi imetajat, kes ei kuulu mõnda kõnealuses loetelus toodud liiki. Selline dekreet mõjutab vaieldamatult liikmesriikidevahelist kaubandust.

12 Neil asjaoludel otsustas Raad van State kohtuliku arutamise peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas [EÜ] artiklit 30 eraldi või koosmõjus […] määrusega (EÜ) nr 338/97 […] tuleb tõlgendada nii, et [loomade heaolu] seaduse artikli 3a lõike 1 rakendamiseks sätestatud keeld importida ja kaubelda loomadega ei ole õigustatud imetajate puhul, kes on imporditud teisest Euroopa Liidu liikmesriigist ning on hõlmatud [selle] määruse B, C või D lisaga või ei ole määruses nimetatud, kui neid imetajaid peetakse liikmesriigis selle riigi õigusnormide kohaselt ning need õigusnormid on kooskõlas [nimetatud] määruse sätetega?

2. Kas EÜ […] artikliga 30 või määrusega nr 338/97 on vastuolus liikmesriigi õigusnorm, mis keelab kehtivate loomakaitsenormide alusel muude kui siseriiklikus õiguses sõnaselgelt viidatud isendite kasutamise kaubanduslikul eesmärgil, kui nende liikide kaitse, nagu see on EÜ […] artiklis 30 sätestatud, oleks sama tõhusalt tagatud ka ühendusesisest kaubandust vähem piiravate meetmetega?"

Eelotsuse küsimused

13 Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib oma kahe küsimusega – mida tuleb analüüsida koos – sisuliselt teada, kas EÜ artiklitega 28 ja 30 eraldi või koosmõjus määrusega nr 338/97 on vastuolus sellised siseriiklikud õigusnormid, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas ja mille kohaselt tuleb muudesse kui nendes õigusnormides sõnaselgelt mainitud liikidesse kuuluvate imetajate impordi-, pidamis- ja kauplemiskeeldu kohaldada nende imetajate liikide suhtes, mida ei ole toodud selle määruse lisas A.

14 Kõigepealt tuleb märkida, et vastavalt määruse nr 338/97 põhjendusele 3 ei piira selle määruse sätted rangemaid meetmeid, mida võib liikmesriikides asutamislepingut järgides kasutusele võtta või mille kohaldamist jätkata, eriti selle määrusega hõlmatud liikidest isendite valduses hoidmise suhtes.

15 Liiatigi näeb EÜ artikkel 176 ette, et EÜ artikli 175 kohaselt võetud kaitsemeetmed, nagu määrus nr 338/97, ei takista liikmesriiki säilitamast või kasutusele võtmast rangemaid kaitsemeetmeid, mis peavad olema kooskõlas asutamislepinguga (vt 23. oktoobri 2001. aasta otsus kohtuasjas C-510/99: Tridon, EKL 2001, lk I-7777, punkt 45).

16 Eelotsusetaotlusest nähtub, et põhikohtuasjas vaatluse all olevate õigusnormide kohaselt võib Belgias pidada, sinna importida ja seal kaubelda üksnes imetajatega, kes kuuluvad kuningliku dekreedi I lisa loetelus nimetatud liikidesse, välja arvatud loomade heaolu seaduse artikli 3a lõikes 2 loetletud juhud.

17 Eelotsuse küsimused puudutavad vaidlusaluste õigusnormidega kehtestatud imetajate impordi-, pidamis- ja kauplemiskeeldu vaid osas, milles seda kohaldatakse nende imetajate liikide suhtes, mis on mainitud määruse nr 338/97 lisades B, C ja D, ning liikide suhtes, mis ei kuulu selle määruse kohaldamisalasse.

18 On teada, et määrus nr 338/97 ei näe ette muude kui selle lisas A loetletud liikide üldist impordi- või kauplemiskeeldu.

19 Mis puutub täpsemalt keeldu kasutada määruse nr 338/97 lisas B nimetatud liikide isendeid kaubanduslikul eesmärgil, siis Euroopa Kohus on varem otsustanud, et see kujutab endast rangemat kaitsemeedet EÜ artikli 176 tähenduses (eespool viidatud kohtuotsus Tridon, punkt 49). See tõdemus kehtib ka nende liikide isendite kohta, mis on kantud selle määruse lisadesse C ja D, kuna määrus ei sätesta nende kaubanduslikul eesmärgil kasutamise keeldu. Sama tuleb seda enam järeldada ka nende liikide isendite kohta, mida ei ole määruses nimetatud, kuna ühenduse tasandil ei ole võetud ühtegi ühtlustamismeedet, mille alusel oleks nende kaubanduslikul eesmärgil kasutamine keelatud.

20 Arvestades seda, et kuningliku dekreedi tõttu ei saa nende liikide isendeid, mida ei ole määruse nr 338/97 lisas A mainitud, üldjuhul Belgiasse importida, neid seal pidada ega nendega kaubelda, siis on kõnealune kuninglik dekreet rangem õigusakt kui viidatud määrus ja seda tuleb järelikult analüüsida EÜ artikli 28 alusel.

21 Kui sellist õigusnormi, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, kohaldatakse teisest liikmesriigist pärinevate isendite suhtes, võib see takistada ühendusesisest kaubandust EÜ artikli 28 mõttes (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Tridon, punkt 49).

22 Nimelt on selline liikmesriigi õigusnorm, mis keelab turule viia, omandada, pakkuda, esitleda või müügiks pakkuda, hoida, valmistada, transportida, müüa, anda üle tasu eest või tasuta, importida või kasutada kaupu, mille jaoks ei ole eelnevalt luba antud, koguselise piiranguga samaväärne meede EÜ artikli 28 tähenduses (vt selle kohta eelkõige 17. septembri 1998. aasta otsus kohtuasjas C-400/96: Harpegnies, EKL 1998, lk I-5121, punkt 30).

23 Euroopa Kohus on ka sedastanud, et õigusnorm, mille alusel on nõutud, et teatavate kaupade turustamise eeltingimuseks oleks nende eelnev kandmine nn positiivsesse loetellu, muudab nende turustamise raskemaks ja kulukamaks ning takistab järelikult liikmesriikidevahelist kaubandust (vt selle kohta eelkõige 5. veebruari 2004. aasta otsus kohtuasjas C-24/00: komisjon *vs*. Prantsusmaa, EKL 2004, lk I-1277, lk 23).

24 Belgia valitsus väidab, et kuigi põhikohtuasjas vaidluse all olevad õigusnormid takistavad kaupade vaba liikumist, on neil siiski õigustatud eesmärk, nimelt vangistuses hoitavate loomade heaolu. Need tuginevad tõdemusele, et imetajate pidamine on aktsepteeritav vaid piiratud juhtudel, arvestades nende imetajate minimaalseid füsioloogilisi ja etoloogilisi vajadusi. Nimetatud valitsus märgib selle kohta, et kui nendest vajadustest lähtudes näib, et imetajate teatud liigi isendeid ei saa pidada igaüks, ilma et see seaks ohtu loomade heaolu, ei saa neid kanda positiivsesse loetellu ning sellest tulenevalt ei saa nendega kaubelda, välja arvatud loomade heaolu seaduse artikli 3a lõikes 2 ette nähtud erandjuhtudel. Kõnealused õigusnormid on seega õigustatud asjaomaste loomade tervise ja heaolu kaitsmiseks.

25 Lisaks on vaidlusalused õigusnormid Belgia valitsuse väitel seatud eesmärgiga proportsionaalsed. Esiteks ei ole nendega kehtestatud absoluutset keeldu kõnealuseid loomi importida. Nimelt võib vastavalt loomade heaolu seaduse artikli 3a lõikele 2 pidada isendeid, mis kuuluvad teistesse liikidesse või kategooriatesse kui need, mis on kantud kuningliku dekreedi lisa I loetellu, siiski loomaaedades, laboratooriumides, tsirkustes ja rändnäitustel, aga ka isikute poolt, kes on saanud loomakaitse valdkonnas pädevalt ministrilt vastava loa ning loomakauplustes, kui nad on eelne-

valt sõlminud kirjaliku lepingu füüsiliste või juriidiliste isikutega, kes kuuluvad ühte eespool nimetatud gruppidest.

26 Teiseks kehtestati positiivne loetelu Belgia valitsuse sõnul pärast seda, kui Conseil national du bien-être des animaux (riigi loomakaitseamet) määras eelkõige teadlaste ja spetsialistide nõuannete alusel kindlaks teatavad objektiivsed kriteeriumid. Need kriteeriumid on järgmised. Esiteks peab asjaomaseid loomi olema lihtne valvata ja neid peab saama majutada vastavalt nende põhilistele füsioloogilistele, etoloogilistele ja ökoloogilistele vajadustele; teiseks ei või nad olla loomult agressiivsed ega kujutada muud erilist ohtu inimeste tervisele; kolmandaks ei või nad kuuluda liikidesse, mille kohta on selged näitajad, et kui nende isendid põgenevad loodusesse, võivad nad püsima jääda ja kujutada endast seetõttu ökoloogilist ohtu; ja neljandaks peavad nende pidamise kohta olema bibliograafilised andmed. Kui esineb vastuolu saadaolevates andmetes või teabes teatava liigi isendi pidamise võimalikkuse kohta, tuleb kahtluse korral otsustada looma kasuks.

27 Sellega seoses on esiteks oluline meenutada, et loomade kaitse on üldisest huvist kantud õiguspärane eesmärk, mille tähtsust väljendab eelkõige see, et liikmesriigid on võtnud vastu protokolli loomade kaitse ja heaolu kohta, mis on lisatud Euroopa Ühenduse asutamislepingule (EÜT 1997, C 340, lk 110). Peale selle on Euroopa Kohus mitu korda rõhutanud huvi, mida ühendus loomade tervisele ja kaitsele omistab (vt 17. jaanuari 2008. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-37/06 ja C-58/06: Viamex Agrar Handel ja ZVK, EKL 2008, lk I-69, punktid 22 ja 23 ning viidatud kohtupraktika).

28 Teiseks tuleb meenutada, et vastavalt EÜ artiklile 30 ei välista EÜ artiklite 28 ja 29 sätted keelde või piiranguid, kui need on õigustatud inimeste ja loomade elu ja tervise kaitsmiseks, tingimusel et sellised keelud või piirangud ei kujuta endast siiski suvalise diskrimineerimise vahendit või liikmesriikidevahelise kaubanduse varjatud piiramist, ning et Euroopa Kohus on sedastanud, et loomade elu ja tervise kaitsmine on ühenduse õiguses tunnustatud põhinõue (vt selle kohta 11. mai 1999. aasta otsus kohtuasjas C-350/97: Monsees, EKL 1999, lk I-2921, punkt 24).

29 Mis puutub riski, et kui isendid põgenevad loodusesse, võivad nad seal püsima jääda ja kujutada seetõttu endast ökoloogilist ohtu, siis tuleb kolmandaks meenutada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt võivad kaupade vaba liikumise piirangud olla õigustatud selliste ülekaalukate nõuete nagu keskkonnakaitse tõttu (vt 14. juuli 1998. aasta otsus kohtuasjas C-341/95: Bettati, EKL 1998, lk I-4355, punkt 62, ja 12. oktoobri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-314/98: Snellers, EKL 2000, lk I-8633, punkt 55).

30 Kuigi EÜ artikli 30 viimase lause aluseks oleva proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt peab liikmesriikide õigus keelata loomade import teistest liikmesriikidest, kus neid õiguspäraselt turustatakse, olema piiratud sellega, mis on vajalik õigustatud kaitse-eesmärkide saavutamiseks (vt selle kohta eelkõige eespool viidatud kohtuotsus Harpegnies, punkt 34), siis tuleb selle põhimõtte kohaldamisel sellises olukorras nagu põhikohtuasjas võtta arvesse asjaomaste liikide eripära ja ka käesoleva kohtuotsuse punktides 27–29 meenutatud huve ning nõudeid.

31 Asjaolu, et üks liikmesriik kohaldab leebemaid eeskirju kui need, mida kohaldatakse teises liikmesriigis, ei tähenda iseenesest seda, et viimased on ebaproportsionaalsed ja seetõttu ühenduse õigusega vastuolus. Ainuüksi see, et üks liikmesriik on valinud teise liikmesriigi omast erineva kaitsekorra, ei saa mõjutada selles osas vastu võetud sätete vajalikkuse ja proportsionaalsuse hindamist (vt eelkõige 1. veebruari 2001. aasta otsus kohtuasjas C-108/96: Mac Quen jt, EKL 2001, lk I-837, punktid 33 ja 34).

32 Vastupidi sellele, mida väidavad põhikohtuasja hagejad, võib negatiivse loetelu süsteem, mis piirdub vaid loetelus sätestatud imetajate liikide pidamise keelamisega, olla ebapiisav käesoleva kohtuotsuse punktides 27–29 mainitud huvide ja nõuete kaitse ja järgimise eesmärgi saavutamiseks. Nimelt võib kirjeldatud süsteemi kasutamine tähendada seda, et kuni teatava imetajate liigi negatiivsesse loetellu kandmiseni võib sellesse kuuluvaid isendeid vabalt pidada, kuigi ei ole antud mingit teaduslikku hinnangut, mis tagaks, et nende pidamine ei kujuta endast ohtu kõnealuste huvide või nõuete kaitsele (vt analoogia alusel 12. juuli 2005. aasta otsus liidetud

kohtuasjades C-154/04 ja C-155/04: Alliance for Natural Health jt, EKL 2005, lk I-6451, punkt 70).

33 Sellegipoolest on Euroopa Kohtu praktika kohaselt selline õigusnorm nagu põhikohtuasjas vaadeldav õigusnorm, mis kehtestab imetajate pidamise eeltingimuseks selle, et liigid, millesse nad kuuluvad, oleks eelnevalt kantud positiivsesse loetellu, ja mida kohaldatakse ka nende liikide isendite suhtes, keda teistes liikmesriikides peetakse õiguspäraselt, ühenduse õigusega kooskõlas üksnes siis, kui on täidetud mitu tingimust (vt analoogia alusel eelkõige 16. juuli 1992. aasta otsus kohtuasjas C-344/90: komisjon *vs*. Prantsusmaa, EKL 1992, lk I-4719, punktid 8 ja 16, ning eespool viidatud kohtuotsus komisjon *vs*. Prantsusmaa, punkt 25).

34 Kõigepealt peavad see loetelu ja selle hilisemad muudatused põhinema objektiivsetel ja mittediskrimineerivatel kriteeriumidel (vt selle kohta eelkõige 23. septembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-192/01: komisjon *vs*. Taani, EKL 2003, lk I-9693, punkt 53).

35 Samuti peab selle õigusnormiga kaasnema menetlus, mille raames on huvitatud isikutel võimalik taotleda teiste imetajate liikide kandmist lubatud liikide üleriigilisse loetellu. Sellest menetlusest peab saama lihtsalt osa võtta, mis eeldab, et see on otseselt sätestatud üldaktis, ja seda peab olema võimalik läbi viia mõistliku aja jooksul ning kui menetlus lõpeb keelduva otsusega – mida peab põhjendama –, siis peab seda olema võimalik kohtus vaidlustada (vt analoogia alusel eespool viidatud 16. juuli 1992. aasta otsus komisjon *vs*. Prantsusmaa, punkt 9, ja eespool viidatud 5. veebruari 2004. aasta otsus komisjon *vs*. Prantsusmaa, punktid 26 ja 37).

36 Viimaks, pädev ametiasutus võib mõne imetajate liigi kõnealusesse loetellu kandmise taotluse rahuldamata jätta üksnes siis, kui selle liigi isendi pidamine kujutab endast tegelikku ohtu käesoleva kohtuotsuse punktides 27–29 mainitud huvide ja nõuete kaitsele või järgimisele (vt analoogia alusel eelkõige eespool viidatud 16. juuli

1992. aasta otsus komisjon *vs*. Prantsusmaa, punkt 10, ja eespool viidatud 5. veebruari 2004. aasta otsus komisjon *vs*. Prantsusmaa, punkt 27).

37 Igal juhul võib pädev ametiasutus jätta taotluse kanda mõni liik nende imetajate liikide loetellu, keda on lubatud pidada, rahuldamata vaid juhul, kui selle aluseks on kõige usaldusväärsemate olemasolevate teaduslike andmete ja kõige viimaste rahvusvaheliste teadusuuringute alusel antud põhjalik hinnang ohule, mis tekib kõnealuse liigi isendite pidamisel käesoleva kohtuotsuse punktides 27–29 mainitud huvide ja nõuete kaitsele (vt analoogia alusel eespool viidatud kohtuotsus Alliance for Natural Health jt, punkt 73).

38 Kui seetõttu, et tehtud uuringute tulemused ei ole piisavad, usutavad või selged, osutub võimatuks kindlalt otsustada arvatava ohu olemasolu või selle ulatuse üle, kuid kui tegeliku kahju tõenäosus inimeste või loomade tervisele või keskkonnale jääb püsima oletusel, et see oht muutub tõeliseks, õigustab ettevaatuspõhimõte piiravate meetmete võtmist.

39 Selliste erandite kohta, nagu on ette nähtud loomade heaolu seaduse artikli 3a lõikes 2, tuleb lisaks märkida, et nende tagajärjeks ei või olla siseriiklike kaupade soodustamine, mis kujutaks endast teistest liikmesriikidest imporditud kaupade suvalist diskrimineerimist või nende impordi varjatud piirangut (vt eelkõige 16. detsembri 1980. aasta otsus kohtuasjas 27/80: Fietje, EKL 1980, lk 3839, punkt 14).

40 Mis puutub täpsemalt sellistesse tingimustesse nagu need, mis on kehtestatud loomade heaolu seaduse artikli 3a lõike 2 punkti 3 alapunktis b ja punktis 6, mis puudutavad kuningliku dekreedi lisa loetelus mainimata imetajate liikide isendite pidamist eraisikute või loomakaupluste poolt, siis tuleb kontrollida, kas sellised tingi-

mused on objektiivselt õigustatud ega lähe kaugemale sellest, mis on kõigi asjaomaste siseriiklike õigusnormidega taotletava lõppeesmärgi saavutamiseks vajalik.

41 Järelikult tuleb tõdeda, et sellise korra proportsionaalsuse hindamist, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, iseäranis seoses sellega, kas taotletavat eesmärki oleks võimalik saavutada ühendusesisest kaubandust vähem kahjustavate meetmetega, ei saa käesoleval juhul läbi viia ilma täiendava teabeta kõnealuse korra ja selle rakendamise kohta. Kehtestatud kriteeriumide ja nende kohaldamise, loomade heaolu seaduse artikli 3a lõikes 2 ette nähtud erandite ulatuse ning liikide loetellu kandmise menetluse, selles osalemise ja keelduva otsuse puhul selle vaidlustamise võimaluste hindamine eeldab eelkõige erinevatel kohaldatavatel õigusaktidel ja praktikal ning teadusuuringutel põhinevat konkreetset analüüsi, mida peab teostama eelotsusetaotluse esitanud kohus (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Tridon, punkt 58).

42 Eeltoodud kaalutlusi arvesse võttes tuleb esitatud küsimustele vastata, et EÜ artiklitega 28 ja 30 eraldi või koosmõjus määrusega nr 338/97 ei ole vastuolus sellised siseriiklikud õigusnormid, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas ja mille kohaselt tuleb teistesse liikidesse kui nendes õigusnormides otseselt mainitud liikidesse kuuluvate imetajate impordi-, pidamis- ja kauplemiskeeldu kohaldada nende imetajate liikide suhtes, mida ei ole loetletud selle määruse lisas A, kui käesoleva kohtuotsuse punktides 27–29 mainitud huvide ja nõuete kaitset või järgimist ei ole võimalik sama tõhusalt saavutada ühendusesisest kaubandust vähem kahjustavate meetmetega.

43 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul tuleb kontrollida:

– kas nende imetajate liikide üleriigiline loetelu, keda on lubatud pidada, ja selle hilisemad muudatused põhinevad objektiivsetel ja mittediskrimineerivatel kriteeriumidel;

– kas on ette nähtud menetlus, mille raames on huvitatud isikutel võimalik taotleda imetajate liikide kandmist sellesse loetellu, kas menetlusest saab lihtsalt osa võtta, kas seda on võimalik läbi viia mõistliku aja jooksul ning kas juhul, kui menetlus lõpeb keelduva otsusega – mida peab põhjendama –, on seda võimalik kohtus vaidlustada;

– kas pädev ametiasutus võib mõne imetajate liigi kõnealusesse loetellu kandmise või loetelus mainimata liiki kuuluva isendi pidamiseks individuaalse erandi tegemise taotluse rahuldamata jätta üksnes juhul, kui asjaomaste liikide isendite pidamine kujutab endast tegelikku ohtu eespool mainitud huvide ja nõuete kaitsele; ja

– kas samas loetelus mainimata imetajate liikidesse kuuluvate isendite pidamisele kehtestatud tingimused, mis on sätestatud loomade heaolu seaduse artikli 3a lõike 2 punkti 3 alapunktis b ja punktis 6, on objektiivselt õigustatud ega lähe kaugemale sellest, mis on kõigi asjaomaste siseriiklike õigusnormidega taotletava lõppeesmärgi saavutamiseks vajalik.

Kohtukulud

44 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kolmas koda) otsustab:

EÜ artiklitega 28 ja 30 eraldi või koosmõjus nõukogu 9. detsembri 1996. aasta määrusega (EÜ) nr 338/97 looduslike looma- ja taimeliikide kaitse kohta nendega kauplemise reguleerimise teel ei ole vastuolus sellised siseriiklikud õigusnormid, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas ja mille kohaselt tuleb teistesse liikidesse kui otseselt nendes õigusnormides mainitud liikidesse kuuluvate imetajate impordi-, pidamis- ja kauplemiskeeldu kohaldada nende imetajate liikide suhtes, mida ei ole loetletud selle määruse lisas A, kui käesoleva kohtuotsuse punktides 27–29 mainitud huvide ja nõuete kaitset või järgimist ei ole võimalik sama tõhusalt saavutada ühendusesisest kaubandust vähem kahjustavate meetmetega.

Eelotsusetaotluse esitanud kohtul tuleb kontrollida:

– kas nende imetajate liikide üleriigiline loetelu, keda on lubatud pidada, ja selle hilisemad muudatused põhinevad objektiivsetel ja mittediskrimineerivatel kriteeriumidel;

– kas on ette nähtud menetlus, mille raames on huvitatud isikutel võimalik taotleda imetajate liikide kandmist sellesse loetellu, kas menetlusest saab lihtsalt osa võtta, kas seda on võimalik läbi viia mõistliku aja jooksul ning kas juhul, kui menetlus lõpeb keelduva otsusega – mida peab põhjendama –, on seda võimalik kohtus vaidlustada;

– kas pädev ametiasutus võib mõne imetajate liigi kõnealusesse loetellu kandmise või loetelus mainimata liiki kuuluva isendi pidamiseks individuaalse

erandi tegemise taotluse rahuldamata jätta üksnes juhul, kui asjaomaste liikide isendite pidamine kujutab endast tegelikku ohtu eespool mainitud huvide ja nõuete kaitsele; ja

– kas samas loetelus mainimata imetajate liikidesse kuuluvate isendite pidamisele kehtestatud tingimused, mis on sätestatud loomade heaolu seaduse artikli 3a lõike 2 punkti 3 alapunktis b ja punktis 6, on objektiivselt õigustatud ega lähe kaugemale sellest, mis on kõigi asjaomaste siseriiklike õigusnormidega taotletava lõppeesmärgi saavutamiseks vajalik.

Allkirjad